

הרב יהודה זולדן, באר יהודה – סוכה, עמ' 405-414

שיעור ל

על נטילת לולב, על מצוות זקנים

(סוכה מה ע"ב - מו ע"א)

א. "על מצות זקנים" – נוסח הברכה או משמעות תוכן הברכה
ב. שציוה בהן לשמוע מאלו ש'צונו' לקיים מצווה מדברי סופרים

א. "על מצות זקנים" – נוסח הברכה או משמעות תוכן הברכה

לאחר חורבן בית המקדש השני תיקן רבן יוחנן בן זכאי ליטול לולב שבעה ימים לאחר החורבן (סוכה מא ע"א; ראש השנה ל ע"א):

בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד. משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש.¹

בגמ' (מה ע"ב - מו ע"א) הובאו דברי אמוראים ולפי רש"י (ד"ה סוכה וד"ה ולולב) הם דנו בשאלה האם מברכים על ארבעת המינים בימים הללו שתיקן ריב"ז:

אמר רב יהודה אמר שמואל: לולב שבעה, וסוכה יום אחד. מאי טעמא? לולב דמפסקי לילות מימים - כל יומא מצוה באפיה נפשיה הוא, סוכה דלא מפסקי לילות מימים - כולהו שבעה כחד יומא אריכא דמו.

ורבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: סוכה שבעה, ולולב יום אחד. מאי טעמא? סוכה דאורייתא - שבעה, לולב דרבנן - סגי ליה בחד יומא.

כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: אחד זה ואחד זה שבעה.

אמר רב יוסף: נקוט דרבה בר בר חנה בידך, דכולהו אמוראי קיימי כוותיה בסוכה.

לפי רב יהודה אמר שמואל, וכן לפי רבין אמר ר' יוחנן מברכים, ולפי רבה בר בר חנה לא מברכים. רב יוסף פסק כרבה בר בר חנה. האמוראים לא הזכירו את נוסח הברכה.

אחר כך הובאה בגמרא תוספתא (ברכות ו, י) שם כבר נזכר נוסח הברכה:

כשהוא נוטלו אומר 'ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב', וצריך לברך עליו כל שבעה.

נוסח הברכה הוא: "על נטילת לולב" וע"פ התוספתא מברכים במשך כל שבעת הימים. לא נזכר בתוספתא דעה אחרת.

בהמשך נאמר: "אמר רב מרי ברה דבת שמואל... ומברכין כל שבעה". רש"י (ד"ה הכי גרסינן ואנן) הסביר: "ובלולב נמי כל שבעה, ואף על גב דמדרבנן - מברכין עליה, כי היכי דמברכין בנר חנוכה ובמגילה דרבנן. דקם ליה רב ושמואל בחד שיטתא בלולב, ורבין נמי משמיה דרבי יוחנן אמר: לולב שבעה".

1 ר' יונתן מלוניל (גנזי ראשונים, סוכה כא ע"א בדפי הר"ף) כתב: "בזמן בית המקדש, אע"פ שמן התורה ליכא בגבולין חובה אלא יום ראשון, אפילו הכי היו נוטלין לולב כל שבעה, בכל ארץ ישראל, לא משום חובה אלא משום יסוד נביאים". לא ברור על מה ביסס ר' יונתן מלוניל את דבריו. מכל מקום על פי דבריו, ייתכן שתקנת ריב"ז נשענת על תקנה או הנהגה שנהגה כבר בזמן המקדש.

הגמרא המשיכה עוד:

אמר רב יהודה אמר שמואל: 'מצות לולב' כל שבעה.
 ורבי יהושע בן לוי אמר: יום ראשון 'מצות לולב', מכאן ואילך 'מצות זקנים'.²
 ורבי יצחק אמר: כל יומא 'מצות זקנים'.
 ואפילו יום ראשון? והא קיימא לן דיום ראשון דאורייתא!
 אימא: בר מיום ראשון.
 אי הכי, היינו דרבי יהושע בן לוי!
 אימא: וכן אמר רבי יצחק.
 ואף רב סבר כל שבעה 'מצות לולב', דאמר רבי חייא בר אשי אמר רב: המדליק נר של חנוכה צריך לברך... ומאי מברך? 'ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר (של) חנוכה'. והיכן צונו? מ"לא תסור" (דברים יז, יא). ורב נחמן בר יצחק אמר: "שאל אביך ויגדך" (דברים לב, ז).
 רב נחמן בר יצחק מתני לה בהדיא, אמר רב: כל שבעה 'מצות לולב'.

להלן סיכום הדעות השונות שנזכרו בסוגיה:

בבלי	ארבעת המינים בחול המועד	נר חנוכה
תוספתא ברכות	על מצות לולב	
רב יהודה אמר שמואל	על מצות לולב	
רב מרי ברה דבת שמואל	על מצות לולב	
רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן; רב יוסף	לא מברכים	
כי אתא רבין אמר רבי יוחנן	מברכים	
ר' יהושע בן לוי ור' יצחק	על מצות זקנים	
רב [נר חנוכה - רבי חייא בר אשי]	על מצות לולב	להדליק נר של חנוכה
רב נחמן בר יצחק	על מצות לולב	

רש"י (ד"ה מכאן ואילך מצות זקנים) הסביר למה התכוון ר' יהושע בן לוי באומרו "מכאן ואילך מצוות זקנים": "רבן יוחנן בן זכאי וסיעתו, ודרבנן לא בעיא ברכה". התקנה ליטול לולב בימי חול המועד היא של רבן יוחנן בן זכאי וסיעתו, ולכן אין מברכים בימי חול המועד. לפי, אין לברך "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו" על מצווה שהיא מדרבנן. רש"י (ד"ה ואף רב) הסביר את דברי רב שסבר "כל שבעה מצוות לולב" – "בעי ברכה למצות לולב, ואף על גב דמדרבנן הוא בעי ברכה". לפי רב, מברכים את אותו נוסח ברכה שמברכים ביום הראשון על הלולב שאז המצווה היא מהתורה, גם בימי חול המועד שהמצווה היא מדרבנן. גם בימי חנוכה מברכים ברכה ייחודית על הדלקת הנרות, אף שזו מצווה מדרבנן.
 לפי רש"י הביטוי "מצות זקנים" שבדברי ר' יהושע בן לוי, איננו נוסח של ברכה, אלא משמעות תוכן של ברכה. אמנם הראב"ה (חלק ב - הל' לולב, סי' תשג) חלק על רש"י, ולדבריו ר' יהושע בן לוי ציין את נוסח הברכה:

2 נראה שהביטוי "מצות זקנים", מבוסס על הפסוק: "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" (דברים לב, ז).

אמר רב יהודה אמר שמואל: כל שבעה 'מצות לולב', ורבי יהושע בן לוי אמר: יום ראשון 'מצות לולב' מכאן ואילך 'מצות זקנים'. פירוש לברך (מפרש בירושלמי): 'ברוך אתה ה' אלקינו מלך העו' אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות זקנים'. כך מפורש בירושלמי בהדיא, ודלא כפירוש רבינו שלמה.

אכן בירושלמי (ג, ד), "מצות זקנים" הוא גם ביטוי לנוסח הברכה:

כשהוא נוטלו מהו אומר? 'ברוך אקב'ו על נטילת לולב'. נתפלל בו אומר 'ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה' ומברך עליו כל שעה שהוא נוטלו. כיצד מברכין על נר חנוכה? רב אמר: 'ברוך אקב'ו על מצות הדלקת נר חנוכה'.

הכל מודין ב"ט הראשון שהוא אומר 'על נטילת לולב'. מה פליגין? בשאר כל הימים. ר' יוחנן אמר: 'על נטילת לולב'. ר' יהושע בן לוי אמר: 'על מצות זקנים'.

מה אמר רב בלולב? מה אם חנוכה שהיא מדבריהן הוא אומר 'על מצות נר חנוכה', לולב שהוא דבר תורה לא כל שכן?

מה אמר רבי יהושע בן לוי בחנוכה? מה אם לולב שהיא דבר תורה אומר 'על מצות זקנים', חנוכה שהיא מדבריהן לא כל שכן?

לא צורכא דילא. מה אמר ר' יוחנן בחנוכה?

חיייה בריה דרב מברך על כל פעם ופעם.

רב חונה לא מברך אלא פעם אחת בלבד.

רבי חונה בשם רב יוסף: טעמיה דרב חונה, דמאי מדבריהן ושאר כל הימים מדבריהן. מה דמאי אין מברכין עליו אף שאר כל הימים אין מברכין עליו.

להלן סיכום הדעות בירושלמי בטבלה:

ירושלמי	ברכה על ארבעת המינים בחול המועד	ברכה על נר חנוכה
ר' יוחנן	על נטילת לולב	????
ר' יהושע בן לוי	על מצות זקנים	על מצות זקנים
רב	על נטילת לולב	על מצוות נר חנוכה
חיייה בר רב	על נטילת לולב	_____
רב חונא	לא מברך	_____

ב. שציוה בהן לשמוע מאלו ש'צונו' לקיים מצווה מדברי סופרים

חיבור האמור בירושלמי ובבבלי מלמד שר' יהושע בן לוי בבבלי ובירושלמי, ור' יצחק בבבלי, הם היחידים שמתייחסים לנטילת הלולב בימי חול המועד כמצוות זקנים, ועל פי האמור בירושלמי משמע שלפי ר' יהושע בן לוי זה גם נוסח הברכה שמברכים על לולב בימי חול המועד או בהדלקת נרות חנוכה בשל היותן מצוות מדרבנן: "על מצות זקנים"³, וכך כנראה גם במצוות אחרות מדרבנן, כמו מקרא מגילה, הדלקת נר שבת, ועוד.

³ בנוסח המדרש (במדבר רבה יד, ד), נאמר כך: "ר' יוחנן מברך יום הראשון של חג 'ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קידשנו במצותיו וציונו על מצוות לולב', ושאר כל הימים 'על מצוות הזקנים'; ר' יהושע מברך כל יום 'על נטילת לולב'. ואין ר' יהושע מודה לר' יוחנן שר' הראשון דבר תורה הוא, שנאמר 'ולקחתם לכם ביום הראשון וגו'', ושאר כל הימים מדבריהם הם? אמר ר' שמעון בר חלפתא בשם ר' אחא: סבר ר' יהושע כן, ומה טעם עבד כן? מפני שכתוב: 'דברי חכמים כדרבנות... נתנו מרועה אחד' (קהלת יב, יא), דברי תורה ודברי חכמים מרועה אחד ניתנו". כך הוא גם הנוסח בפסיקתא רבתי, פרשה ג. יושם לב שבמדרש בר הפלוגתא הוא ר' יהושע ולא ר' יהושע בן לוי, אם כי ייתכן שגם במדרש הכוונה לר' יהושע בן לוי. הרש"ש (מדרש רבה שם) כתב שגם המחלוקת בבבלי

הדבר קשה מאחר שנראה שתקנת אנשי כנסת הגדולה לברך ברכה לפני מעשה מצווה (ברכות לג ע"א) נועדה גם למקד את הכוונה, ואת פעולת המצווה הנדרשת: על אכילת מצה, לשמוע קול שופר, להתעטף בציצית, על מקרא מגילה, להדליק נר חנוכה ועוד. ואין זה משנה האם המצווה היא מהתורה או מדרבנן. בגמרא (מו ע"א) נאמר:

תנו רבנן: היו לפניו מצות הרבה, אומר: 'ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המצות'.
רבי יהודה אומר: מברך על כל אחת ואחת בפני עצמה.
אמר רבי זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא: הלכתא כרבי יהודה.
ואמר רבי זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא: מאי טעמא דרבי יהודה? דכתיב "ברוך ה' יום יום" (תהלים סח, כ), וכי ביום מברכין אותו ובלילה אין מברכין אותו? אלא בא לומר לך: בכל יום ויום תן לו מעין ברכותיו, הכא נמי בכל דבר ודבר תן לו מעין ברכותיו.
ואמר רבי זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא: בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם; מדת בשר ודם, כלי ריקן.

רש"י (ד"ה מצות הרבה) כתב: "ליטול לולב, לישוב בסוכה, להניח תפילין, להתעטף בציצית".⁴ הצעת חכמים היא שיברך ברכה אחת כללית על כל המצוות: 'אקב"ו וציונו על המצוות'. רש"י (ד"ה על המצות) כתב: "ויצא ידי כולן". אמנם חכמים אינם חולקים שכשמקיימים כל מצווה לחוד יש לברך את הברכה שתוקנה לה. ר' יהודה חלק וסבר שאף פעם אין לברך בברכת המצוות בלשון כללית, אלא יש לברך על כל מצווה לחוד את ברכתה. ר' זירא בשם רב חנינא בר פפא נימק את דברי ר' יהודה "תן לו מעין ברכותיו". כדברי ר' יהודה מופיע בתוספתא (ברכות, ו, טו): "יחיד שהיה עושה עשר מצוות, מברך על כל אחת ואחת". כך גם פסק הרמב"ם (הל' ברכות יא, י):

היו לפניו מצות הרבה אינו מברך 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על המצות', אלא מברך על כל אחת ואחת בפני עצמה.

נראה שהרמב"ם הבין אחרת את דברי ר' יהושע בן לוי בבבלי ובירושלמי, ואת דברי ר' יצחק בבבלי, והם המקור לדברי הרמב"ם (הל' ברכות יא, ג) בו הוא הסביר את תוכן ברכת המצוות על מצוות מדרבנן:

וכן כל המצות שהן מדברי סופרים, בין מצוה שהיא חובה מדבריהם כגון: מקרא מגילה והדלקת נר בשבת והדלקת נר חנוכה, בין מצות שאינן חובה כגון: עירוב ונטילת ידים, מברך על הכל קודם לעשייתן 'אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות'. והיכן צונו בתורה? שכתוב בה "אשר יאמרו לך תעשה" (דברים יז, יא). נמצא ענין הדברים והצען כך הוא: 'אשר קדשנו במצותיו' שצוה בהן לשמוע מאלו ש'צונו' להדליק נר של חנוכה או לקרות את המגילה, וכן שאר כל המצות שמדברי סופרים.⁵

היא על נוסח הברכה, ולא רק על הגדרת המצווה, ושלא כדברי רש"י בגמרא (הרש"ש, סוכה מו ע"א, מפנה לדבריו במדרש שם). הסכים איתו גם הרב שלמה הכהן (חשק שלמה, סוכה מו ע"א). אך הנצי"ב (מרומי שדה שם) כתב שרש"י לסוכה שם לא הבין כך, ומי שסובר שמצוות לולב בשאר הימים היא "מצות זקנים" רוצה לומר שאין לברך כלל. במדרש תנחומא (פרשת נשא, כט), נאמר בהקשר של נרות חנוכה: "לא יאמר אדם איני מקיים מצות זקנים הואיל ואינן מן התורה, אמר להם הקדוש ברוך הוא: בני, אין אתם רשאים לומר כך אלא כל מה שגוזרים עליכם תהיו מקיימין שנא' 'ועשית על פי התורה אשר יורוך' (דברים יז, יא)".

4 במלוא הרועים (מו ע"א) הסיק שע"פ דברי רש"י הללו "דבחול המועד מניח תפילין". כך הסיק מרש"י גם ר' עקיבא איגר (משנה ברכות ג, א; הערות לשולחן ערוך א"ח, סי' לא, ב). נראה שאין הכרח להסיק כך, וכשם שאין הכרח להסביר שתמיד יש לקיים ארבע מצוות אלו, גם בשבת. בשבת לא מניחים תפילין, ובשבת חול המועד לא נוטלים לולב. רש"י ציין דוגמאות של שתי קבוצות של מצוות: לולב וסוכה, וכן ציצית ותפילין. כך הסביר באשל אברהם, על שו"ע א"ח, סי' לא, ב.

5 הרמב"ם (הל' ברכות ו, ב) כתב כך גם בנוגע לנטילת ידים: "כל הנוטל ידיו בין לאכילה בין לקריאת שמע בין לתפלה, מברך תחלה 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים', שזו מצות חכמים שנצטוונו מן התורה לשמוע

"והיכן ציונו בתורה?" הרמב"ם ניסח באופן דומה את שאלת הגמרא (שבת כג ע"א; סוכה מו ע"א):

והיכן צונו? רב אויא אמר: מ"לא תסור" (דברים יז, יא). רב נחמיה אמר: "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" (דברים לב, ז).

הרמב"ם ציטט את תחילתו של הפסוק ממנו למד רב אויא את התשובה לשאלת הגמרא: "על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל". לדברי הכסף משנה:

כתב רבינו טעמו של רב אויא שהוא נראה יותר. ועוד דאמרינן בברכות פרק מי שמתו (דף י"ט): 'כל מילתא דרבנן אסמכוה אלאו דלא תסור' אלמא כרב אויא קיימא לן. וכתב רבינו "אשר יאמרו לך תעשה" שהוא בלשון עשה וכתוב בפסוק עצמו.

נראה שהרמב"ם הסביר בהלכה זו את תוכן הברכה על מצוות שהן מדרבנן. מאחר שנוסח הברכה הוא כמו נוסח הברכה על מצווה מהתורה, הרמב"ם שאל על תוכן המילה: "וציונו" – "והיכן ציונו בתורה?". תשובת הרמב"ם היא ציטוט מצוות העשה שבפסוק, וכפי שהסביר הרמב"ם בספר המצוות (מצות עשה קעד) על בסיס מדרש ההלכה (ספרי דברים פרשת שופטים פיסקא קנד):

שצונו לשמוע לבית דין הגדול ולעשות כל מה שיצונו בו מאיסור והיתר. ... הכל אנו חייבים לשמוע אותו ולעשותו ולעמוד על פיהם לא נעבור ממנו. והוא אמרו יתעלה (ר"פ שופטים) "על פי התורה אשר יורוך". ולשון ספרי "ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה" - זו מצות עשה.⁶

כיוון שמדובר במצוות עשה, הרמב"ם ציטט את הפסוק המורה על כך. הוא לא התבסס על דברי רב אויא, מאחר שהפסוק "לא תסור" מלמד על חובת השמיעה לבית דין שלא לעבור על מצוות לא תעשה. הרב משה שטרנבוך (שו"ת תשובות והנהגות, ה, סי' ח) הסביר כך את דברי הרמב"ם:

דכשאנו מברכים על מצוה דרבנן כמו נר חנוכה וכדו' אשר קדשנו במצותיו "וציונו", אין הכוונה שהקב"ה ציוה להדליק נר חנוכה, אלא הכוונה אשר קדשנו במצותיו לשמוע בדברי חכמים וציונו היינו שהחכמים ציוו לעשות כן. ומבואר שבחייב דרבנן אין קיום המצוה בעצם המעשה (ואינו חפצא דמצוה), והוא רק שהגברא מקיים מצות לשמוע דברי חכמים. וביאור דבריו שאין הגדר במצוה דרבנן שבכח חכמים לחדש מצוה, והיינו שכשהם מצווים להדליק נר חנוכה וכדו' זהו ציווי הקדוש ברוך הוא להדליק נר חנוכה (שהקב"ה אומר שמה שחכמים יצוו לעשות - אני מצוך לעשות), רק שהקב"ה ציוה לשמוע בדברי חכמים, וכשעושים חיוב דרבנן מקיימין בזה המצוה לשמוע בדברי חכמים.

שאלת הגמרא "והיכן ציונו" כוונתה מה מקור הסמכות המחייבת לשמוע לחכמים, ועל כך השיב רב אויא: "לא תסור" וכפי שכתב הרמב"ם (הקדמה ליד החזקה):

יתבאר מהם המנהגות והתקנות שהתקינו או שנהגו בכל דור ודור כמו שראו בית דין של אותו הדור. לפי שאסור לסור מהם שנאמר "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל".

וכך גם כתב הרמב"ם (הל' ממרים א, א-ב):

מהן שנאמר 'על פי התורה אשר יורוך' (דברים יח, יא). כאן ציטט הרמב"ם את תחילתו של הפסוק, וגם כן בפן של החובה לשמוע לדברי חכמים.

6 המשך מדרש ההלכה: "לא תסור מן התורה אשר יגידו לך" - מצות לא תעשה. הרמב"ם (ספר המצוות, מצוות לא תעשה שיב) הסביר את תוכנה: "שהזהירנו מחלוק על בעלי הקבלה עליהם השלום ומצאת ממצוותם במעשה התורה והוא אמרו 'לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך'. ולשון ספרי 'לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך' - זו מצות לא תעשה". הרמב"ם (ספר המצוות, שורש א) האריך לחלוק על דברי הרמב"ם בהקשר למצוות "לא תסור", אך לא נעסוק בעניין זה כאן.

- א. בית דין הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל פה, והם עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהן הבטיחה תורה שנאמר "על פי התורה אשר יורוך" זו מצות עשה, וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו חייב לסמוך מעשה הדת עליהן ולישען עליהן.
- ב. כל מי שאינו עושה כהוראתן עובר בלא תעשה שנאמר "לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל".

אך כשהרמב"ם שאל בהל' ברכות "והיכן ציוונו בתורה" הוא ביקש לברר את המקור לנוסח הברכה על מצווה מדרבנן, ולא התכוון לברר את מקור הסמכות של חכמים לתקן מצוות ולקבוע ברכות עליהן. בזה הוא עסק בספר המצוות ובהל' ממרים.

אלא שהרמב"ם לא הסתפק רק בציון המקור מהפסוק ממנו לומדים על החובה לשמוע ולקיים תקנות של חכמים, אלא גם הסביר על פי הירושלמי (ג, ד) את תוכן נוסח הברכה שמברכים בעת שמקיימים מצווה שתוקנה ע"י חכמים: "אשר קדשנו במצותיו" לשמוע למצוות זקנים שציוו אותנו לשמוע לדבריהם - להדליק נר של חנוכה, לקרוא מגילה, וכד'.⁷

ע"פ הרמב"ם יש הבדל משמעותי בין תוכן הברכה שמברכים ביום הראשון על הלולב, לבין תוכן הברכה שמברכים בשאר הימים, אף שמדובר באותו נוסח ברכה. כוונת הברכה ביום הראשון "אשר קדשנו במצוותיו" היא שהקב"ה הוא זה ש"ציוונו על נטילת לולב". בשאר הימים: "אשר קדשנו במצותיו" - הקב"ה הוא זה שציוונו לשמוע למצוות הזקנים שציוו אותנו "על נטילת לולב". לפי הרמב"ם גם ר' יהושע בן לוי הסכים שנוסח הברכה בכל הימים הוא "על מצוות לולב" אך שלפיו תוכן הברכה בשאר הימים היא במשמעות של לשמוע ל"מצוות זקנים".

כך גם יש להסביר את דברי הרמב"ם (הל' לולב ז, טו) בנוגע לברכה על הלולב בימי החג:

משחרב בית המקדש התקינו שיהיה לולב ניטל בכל מקום כל שבעת ימי החג זכר למקדש. וכל יום ויום מברך עליו "אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב" מפני שהיא מצוה מדברי סופרים. ותקנה זו עם כל התקנות שהתקין רבן יוחנן בן זכאי משחרב בית המקדש כשיבנה בית המקדש יחזרו הדברים לישנן.

"זכר למקדש" – זה הנימוק מדוע תיקנו ליטול לולב במשך שבעת ימי החג. "מפני שהיא מצוה מדברי סופרים" - זה הנימוק מדוע מברכים על הלולב במשך ימי החג. אך עדיין לא ברור, מדוע יש לברך "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו" על תקנה שחכמים תיקנו? לא רק זאת הרמב"ם כבר כתב שעל ארבעת המינים מברכים "על נטילת לולב" (הל' ברכות יא, טו; הל' לולב ז, ו), ומדוע חזר על כך שוב? אלא שהרמב"ם רצה לומר שכוונת תוכן הברכה בשאר ימי החג שונה מהברכה ביום הראשון, ויש לפרשה כברכה על המצווה לשמוע לדברי סופרים – חכמים שציוו אותנו ליטול לולב.

כך יש להסביר את דברי הרמב"ם (הל' חנוכה ג, ה) בנוגע לאמירת הלל בימי חנוכה:

אף על פי שקריאת ההלל מצוה מדברי סופרים, מברך עליה "אק"ב וצונו" כדרך שמברך על המגילה ועל העירוב, שכל ודאי של דבריהם, מברכין עליו.

על אמירת הלל, על קריאת המגילה (רמב"ם הל' מגילה א, ג), על העירוב (הל' עירובין א, יז; הל' יום טוב ו, ח) מברכים ברכה שתוכנה שציוונו לשמוע לדברי חכמים - סופרים שציוו אותנו לקיים את המצוות הללו. וכך גם בנוגע לברכה בהדלקת הנרות בחנוכה (הל' חנוכה ג, ג-ד).

7 כך הסביר את דברי הרמב"ם, הרב מאיר שמחה הכהן מדוינסק (משך חכמה, דברים יז, יא).

סיכום

הדעות השונות של האמוראים בשני התלמודים בעניין הברכה על ארבעת המינים בימי חול המועד, שחובת נטילתם היא בעקבות תקנת רבן יוחנן בן זכאי לאחר החורבן, שימשה לרמב"ם מקור חשוב בהסבר ברכת המצוות על מצוות מדרבנן. האמוראים חלקו האם מברכים את ברכת המצוות כמו על מצווה מהתורה ביום הראשון: "על מצוות לולב" או האם מברכים "על מצוות זקנים".

הרמב"ם איחד את דבריהם. נוסח הברכה הוא תוכן המצווה: "על נטילת לולב" "להדליק נר של חנוכה", "על מקרא מגילה", "על אכילת מרור", ועוד, אך משמעות הברכה היא "מצוות זקנים". על המברך לדעת שהוא אינו מקיים מצווה מהתורה, אלא שהוא מקיים את מצוות התורה לשמוע לחכמים שציוו אותנו לקיים מצוות אלו.